

Művészeti nevelés az idegennyelv-tanulásban

1. Hiányosságok a romániai német idegennyelv-oktatásban

Amikor váratlanul új közegbe csöppenünk, újra fel kell fedoznünk környezetünket, meg kell ismerkednünk társainkkal, de ami ezeknél is fontosabb: az új körülmények között is „találkoznunk kell” igazi önmagunkkal. Biztosan van bennünk ilyenkor bizonyos fokú tartózkodás is, kiben

több, kiben kevesebb. Gyermekkoromban sokszor elkísértem édesapámat fát gyűjteni. Emlékszem, a sűrű erdő titokzatos neszei sokszor megfélemlítettek, mire ő azt mondta: „Csak attól fél az ember, amit nem ismer!” Mint akkor én az erdőben, úgy érezhet az idegen nyelvet tanulni kezdő ember is – eleinte csak tapogatózik, támpontokat keres, és tájékozódni tanul. Ruth Huber gondolatával élve, időnek kell eltelnie és sok személyes élménynek kell részesei lennünk, amíg szépen „berendezkedünk” és „otthonunkká tesszük az idegen nyelv háza tájékát” (2003). Igen ám, de hogyan történjen ez? Milyen utat kell bejárnia, és milyen lépésekben kell haladnia annak, aki fel szeretné találni magát az addig ismeretlen világban? Milyen módszerekkel érhetjük el, hogy tanulóink újra felfedezhessék önmagukat, kitolhassák saját határaikat, fejleszthessék szociális készségeiket, esztétikai élményekben gazdagodjanak, és közben egyre otthonosabban érezhessék magukat az idegen nyelv közegében?

Ezek a kérdések vezettek engem, német–angol idegennyelv szakos tanárt és drámapedagógust egy új koncepció elméleti megalapozásában, gyakorlati kidolgozásában és empirikus megvizsgálásában. A program tulajdonképpen válasz a romániai német idegen-

nyelv-tanítás területén felmerülő hiányosságok és akadályok kiküszöbölésére, valamint iskolarendszerünk egyes hiányosságainak pótlására.

A 2015/16-os tanévben végzett kutatás célja az volt, hogy mérje fel a romániai német idegennyelv-oktatás helyzetét, és derítsen fényt az oktatási rendszer problémáira. A felmérés során kiértékelésre kerültek a német idegennyelvi tantervek, illetve 74 Romániában élő, németet tanító tanárral készült beszélgetés. A tanárok tíz különböző megyében – Marostól–Argeşig – dolgoznak. A kutatás kimutatta, hogy az időhiány és a zömében írásbeli vizsgák miatt tanáraink még mindig több hangsúlyt fektetnek az idegen nyelven való írás-olvasás tanítására, mint a szóbeli kommunikációs készség fejlesztésére. A megkérdezettek mindössze 9%-a vallotta, hogy sikerül kommunikatív, nyelvhasználat-orientált órákat szerveznie, és csupán tizennégyen vonják be a tanóra menetébe a játékot mint tanulási tevékenységet. Ennek következtében tanulóink akár több év német tanulás után is gátlásosan szólnak meg, és nem szívesen folytatnak német nyelvű beszélgetéseket. Bár kívülről tudják a részes eset szabályait, nem biztos, hogy ki tudnak kérkedni a mosdóba német nyelven. A felmérés ugyanakkor azt is felszínre hozta, hogy mivel az önkifejezés korlátolt keretek között történik iskoláinkban, kevés lehetőség nyílik a diákok személyiségfejlesztésére és szociális képességeik fejlesztésére. Ezek az eredmények voltak indító okai egy extrakurrikuláris elképzelés bevezetésének, ami talán javíthat a romániai idegennyelv-tanítás helyzetén.

2. Személyiségfejlődés és idegennyelv-tanulás. Egy esztétikai képzésen alapuló program

Az új irányzat neve németül „Künste bilden” – *eine DaF-Werkstatt*. Ez egy olyan idegen nyelvű műhelyre utal, amelynek középpontjában a magát formáló egyén áll, és a különböző művészeti ágak által kínált módszerek és lehetőségek segítségével halad az önmegvalósítás, a személyiségfejlődés, a kooperatív magatartás fejlesztése útján. Meghatározó és elengedhetetlen szerepe van benne az esztétikai élménynek. A kilenc stációban kidolgozott témaköröket

az V–VIII. osztályoknak szánt tantervből választottam ki. A résztvevőknek lehetőségük nyílt önmaguk jobb megismerésére, társaikba és a csoportjukba vetett bizalmuk megerősítésére, és arra is, hogy bátrabban éljenek a nonverbális kommunikáció lehetőségeivel. Ezek mind elsődleges feltételei a későbbi

összetett nyelvi kihívásoknak.

Az elgondolás módszertanában főképp a színházi nevelés módszerei hangsúlyosak, ezek a kreatív írás stratégiáival, a képzőművészet sokrétegű lehetőségeivel, valamint énekes, zenés, ritmikus tevékenységekkel egészülnek ki. A különféle művészeti ágak egymás kíséretében jelennek meg, legfőképp egymásra alapozva alkotnak egy-egy gyakorlatsort. Például a résztvevők Ligeti György futurisztikus hangzású művéhez írnak gondolatokat, amelyeket később csoportokban néma jelenetekben jelenítenek meg, vagy életre keltik Van Gogh saját szobájáról készült festményét úgy, hogy maguk bújnak a festőművész szerepébe. Mindezek által észrevétlenül bővül a témához kapcsolódó idegen nyelvű szókincsük is.

3. A nemzetközi kutatási projekt eredményei

A 2015/16-os tanév kezdetén tizennyolc eltökélt, bátor, Szerbia és Románia különböző városaiban tanító tanár állt készen a kreatív művészeti-idegen nyelvű műhely módszereinek elsajátítására, majd a tanultaknak saját tanulókkal való kipróbálására, saját iskolai műhely beindítására.

A meghirdetett projektben a kolozsvári Talentum Református Iskola, a János Zsigmond Unitárius Kollégium, a George Coşbuc Német Nyelvű Líceum, a Báthory István Elméleti Líceum, illetve a Református Kollégium egy-egy osztálya vett részt. Hozzájuk csatlakoztak a szebeni Octavian Goga Nemzeti Kollégium, az Onisifor Ghibu Elméleti Líceum diákjai, valamint a szilágylomperti Ady Endre Líceum, a zilahi Simion Bărnuţiu Gimnázium, a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium és a Zelk Zoltán Általános Iskola egyes osztályai. A kutatási projektben összesen 365 diák vett részt, akiknek egyéni, szociális és nyelvi képességeit kérdőívvel mérték fel a beavatkozás

A német nyelv az önkifejezés egyik fontos eszközévé vált. Ez is azt bizonyítja, hogy fontos az a fajta személyes tapasztalat az idegen nyelv „világában”, amely beszédre, beszélgetésre készíteti az embereket.

előtt és után. A tanáraikkal, a műhelyek vezetőivel folytatott interjúk, illetve a diákokról készített videók alátámasztották a kvantitatív kutatás eredményeit, és néhány kérdés pontosabb megértését segítették elő. A féléves projekt magába foglalt két tanári továbbképzőt és az említett iskolákban heti egy órában bevezetett műhelymunkát. Ez idő alatt sikerült bejárni a kilenc kidolgozott stáció első öt részét, melyek a következők:

– *az éntudatosság erősítése*: testi érzékelés, alapvető mozgásokra alapozott esztétikai gyakorlatok, a kifejezőkészség erősítése, a különböző érzések tudatos átélése, kimutatása, légzésgyakorlatok, a saját hang újra felfedezése artikulációs gyakorlatok által, a Gromoló-nyelv használata, ritmikus szövegek didaktizálása a nonverbális és verbális kommunikáció áthidalása érdekében;

– *a közösségi tudat kialakítása*: a csoport intenzív érzékelése, a közösségbe vetett bizalom erősítése, státuszgyakorlatok Keith Johnstone (2002) szerint, kapcsolatépítés és konfliktuskezelés Augusto Boal *Állókép Színház* (1995) módszere nyomán;

– *„Te és én” – egymás alaposabb megismerése*: néma jelenetek kidolgozása az „Egyedül lenni” vagy a „Mással” témához, párok közötti bizalom, improvizációs színház;

– *környezetünk a magánszférán belül*: különböző érzékszervekkel történő érzékelés, személyes tárgyak mint kellékek Ingo Scheller (1998) útmutatásai alapján;

– *környezetünk a magánszférán kívül*: különböző helyek megjelenítése zenei, irodalmi és képzőművészeti művek alapján, illetve a képzelőerő segítségével, környezeti és természeti témák feldolgozása tánc Koreográfia segítségével Oliver Altmann nyomán.

A beavatkozás során számos pozitív eredménynek lehettünk tanúi, az alábbiakban ezek közül említek néhányat.

3.1. Személyes kompetenciák fejlődésének hatása a kommunikációs képességekre

A test intenzív érzékelése és a sokféle önkifejezési lehetőség megtapasztalása során a műhelymunkán résztvevő diákok bátrabban ki merték mutatni saját érzelmeiket. Ennek következtében megnőtt az egymás között folytatott párbeszéd hitelessége. Több tanár beszámolójában hallhattunk a pozitív irányba változott verbális és nonverbális kommunikáció összhangjáról.

Az önismereti tevékenységek nagymértékben segítették az önkép fejlődését. A találkozásokon részt vett fiatalok egyre bátrabban teljesítették a kért feladatokat. Mindez magabiztosabbá tette a nyelvi megnyilvánulásokat is, a gyerekek idegen nyelven történő beszélgetéseit gátlástalan hangulat jellemezte. A német nyelv az önkifejezés egyik fontos

eszközévé vált. Ez is azt bizonyítja, hogy fontos az a fajta személyes tapasztalat az idegen nyelv „világában”, amely beszédre, beszélgetésre készíteti az embereket.

3.2. Az empátia, tolerancia és más szociális készségek fejlődésének hatása a német nyelv használatára

A csoporttársak nézeteinek mélyebb megismerése és személyiségének tisztelete együttműködőbbé alakította a projekt résztvevőit. Ez jelentősen segítette az egymás közti könnyed kapcsolatteremtést. A számos bizalomjáték és a csoportos problémamegoldást igénylő feladat szignifikáns változásokat eredményezett az idegen nyelvű kommunikáció terén. A tanulók bátrabban megosztották egymással német nyelven gondolataikat, érzéseiket, és szívesebben vállalták a közös társalgást.

3.3. Esztétikai magatartásbeli finomítások és azok hatása a kommunikációs fejlődésre

Az esztétikai tevékenységek, melyek a sajátos esztétikai élményt helyezik középpontba, kulcsfontosságúaknak bizonyulnak az egyén kommunikációs fejlődése szempontjából. Egy-egy fiktív szereplő kitalálása és annak életre keltése, a különböző szituációs játékok, improvizációk pozitívan befolyásolták a képzelőerőt, a rugalmasság, a spontaneitás folyamatait, és kreatív gondolkodást eredményeztek. Ezeknek köszönhetően kreatívabbá vált a nyelvhasználat is; a diákok mertek saját verses vagy prózai szövegeket alkotni, és általában játékosabban bántak a beszéddel. A projekt végén gazdagabb és többdimenziós szókinccs jellemezte a beszélgetéseket.

A projekt eredményei bizonyítják, hogy a művészeti tevékenységen alapuló műhely túllép elvárásainkon, és képes pótolni az idegennyelv-oktatás területén mutatkozó hiányosságokat. Mindezeket túl lehetőséget teremt fiataljaink egyéni képességeinek fejlesztésére is.

Több tanár számolt be arról, hogy pozitív irányba fejlődött kapcsolata a diákjaival. A kutatás egyik résztvevője például így nyilatkozott: „A projekt során megtanultam más szemmel nézni diákjaimra. Több oldalról megismertem őket; sokszor én is beszálltam a játékokba, és ilyenkor valahogy elmosódtak a tanár-diák viszonyok.” Egy másik tanár így fogalmazott: „Jó kezdet lenne!”

E rövid írással is bátorítani szeretném minden tanár- és tanítótársamat, hogy merjenek diákjaikkal együtt játszani, földön gurulni, rajzolni, zenéhez élő szobrokat alkotni, verset írni, szaladgálni és önfelédten nevetni, majd együtt elcsendesedni.

A számos bizalomjáték és a csoportos problémamegoldást igénylő feladat szignifikáns változásokat eredményezett az idegen nyelvű kommunikáció terén.

Irodalom

Boal, A. (1995): *The Rainbow of Desire. The Boal Method of Theatre and Therapy*. Translated by Adrian Jackson. Routledge Taylor and Francis Group, London and New York.

Huber, R. (2003): *Im Haus der Sprache wohnen. Wahrnehmung und Theater im Fremdsprachenunterricht*. Max Niemeyer Verlag, Tübingen.

Johnstone, K. (2002): *Improvisation und Theater. Die Kunst spontan und kreativ zu agieren*. 6. Auflage. Alexander Verlag, Berlin.

Scheller, I. (1998): *Szenisches Spiel. Handbuch für die pädagogische Praxis*. Cornelsen Verlag Scriptor, Berlin.